

تبیین ساختار و محتوای طلاق نامه ها

(با تکیه بر طلاق نامه های موجود در مرکز اسناد آستان قدس رضوی)

کاظم جهانگیری کلاته

چکیده

هدف این مقاله تبیین و شناساندن ساختار و محتوای طلاق نامه ها با تکیه بر طلاق نامه های موجود در مرکز اسناد آستان قدس رضوی است. بر این اساس تلاش شده است تا طلاق نامه های موجود در مرکز اسناد آستان قدس رضوی از ابعاد مختلف مورد بررسی قرار گیرد. روش پژوهش توصیفی و براساس منابع سندی موجود در آرشیو اسناد آستان قدس رضوی است. یافته‌های پژوهش به طور کلی در سه مقوله ارزش های اطلاعاتی، ساختار تدوین و سبک نگارش و ساختار ظاهری تقسیم‌بندی شده است. در انتها نیز به طور اجمال طلاق نامه های موجود در مرکز اسناد آستان قدس رضوی معرفی شده اند.

کلیدواژه‌های موضوعی: اسناد تاریخی، اسناد شرعی، طلاق نامه، مرکز اسناد آستان قدس رضوی.

مقدمه

خانواده یکی از مهمترین نهادهای اجتماعی است که گاه دستخوش تغییر و تحول می شود و عوامل متعددی بر آن تاثیر می گذارند. یکی از عوامل موثر بر خانواده ها، مساله طلاق است. طلاق از دیرباز در همه کشورها وجود داشته است و همچنان که ازدواج امر رایجی بوده است طلاق نیز متداول بوده است. چون ازدواج در واقع قراردادی بین دو نفر شمرده می شود، امکان فسخ آن نیز وجود داشته است.

طلاق نامه ها که در واقع به جدایی زن و مرد مشروعیت می بخشد، از اسناد مهم تاریخی و شرعی به شمار می آیند. اسناد شرعی به اسنادی گفته می شود که برآمده از مباحث فقهی (معاملات، احکام و عبادات) هستند و توسط شخصی ذی صلاح مطابق با رسم سند نویسی همان دوره تنظیم شده اند، هم چنین دفاتر معاملات و کتابچه های شرعیات. (رضایی، ۱۳۸۷: ص ۴)

تا قبل از سال ۱۳۱۰ شمسی و حتی تا چندین سال بعد از آن، طلاق همانند سایر معاملات حقوقی توسط علما و روحانیون هر شهر و منطقه در محاکم شرع انجام می شد و خلاصه معاملات، اسناد، تعهدات و عقود انجام شده به همراه تاریخ، سجلات و مهر در دفاتر شرعیات که به آن ها دفتر رسائل و گاه دفتر ثبت اسناد نیز گفته می شود، به ثبت می رسید. در نتیجه ضوابط خاصی بر این امور حاکم نبود، مگر ضوابط شرعی که البته رعایت آن ها عملا و عرفا الزامی بود. در مرداد ماه ۱۳۱۰ قانون ازدواج مشتمل بر ۲۰ ماده که مقررات طلاق را هم در بر داشت از تصویب گذشت و مقرر گردید در نقاطی که وزارت عدلیه تعیین و اعلام می کند ازدواج، طلاق و رجوع باید در یکی از دفاتر رسمی مطابق نظام نامه به ثبت برسد. (کریم پور، ۱۳۷۶: ص ۲۱).

با بررسی انجام شده متأسفانه پژوهشی در زمینه طلاق نامه ها یافت نشد و بر خلاف قباله های ازدواج که از ابعاد مختلف مورد بررسی قرار گرفته اند، در این زمینه تحقیقی انجام نشده است. با توجه به تعداد محدود طلاق نامه ها، جهت بررسی، تمامی این اسناد مورد مطالعه قرار گرفته اند و گزینش خاصی صورت نگرفته است. البته اسناد دیگری هم در ارتباط با طلاق وجود دارد هم چون مصالحه نامه طلاق، وکالت نامه طلاق، استشهادنامه، حکم شرعی که در مقاله دیگری بدان پرداخته خواهد شد.

۱- طلاق و طلاق نامه چیست؟

در اصطلاح شرعی، طلاق عبارت است از زایل نمودن و از بین بردن قید و پیوند ازدواج با خواندن صیغه مخصوص. (طاهری، ۱۳۷۶: ۲۴۷) و به سند حاکی از وقوع طلاق، طلاق نامه می گویند. در لغت نامه دهخدا نیز این واژه به این

صورت تعریف شده است: کاغذی که در آن وقوع طلاق زنی را می نویسند، بیزاری نامه. (دهخدا: ذیل مدخل طلاق نامه).

بنا بر نوشته رضایی طلاق دارای ارکانی است که عبارتند از: ۱. طلاق دهنده باید بالغ، عاقل، مختار و قصد طلاق داشته باشد. ۲. زنی که طلاق داده می شود باید زن او باشد، دائمی باشد، پاک باشد، مستبرئه (بدون نطفه) باشد، معین باشد. ۳. صیغه طلاق به لفظ صریح (غیرکنایه) بیان شود. ۴. اشهد یعنی حضور دو شاهد که انشاء صیغه طلاق را بشنوند. سندی که بر اساس ارکان فوق تدوین شده باشد "طلاق نامه" نامیده می شود. (رضایی، ۱۳۸۷: ص ۶۹).

۲- ارزش های اطلاعاتی

طلاق نامه ها جایگاه ویژه ای در شناخت مسائل اجتماعی و تدوین تاریخ اجتماعی دارند. بررسی طلاق نامه ها اطلاعات مفیدی از جنبه های مختلف زندگی چون آسیب شناسی خانواده ها، روابط حقوقی و اقتصادی زوجین، قراردادهای ضمن عقد طلاق، پایگاه و وضعیت اجتماعی، وضعیت زنان و شیوه نگارش را در اختیار محققان قرار می دهد.

۳- ساختار محتوایی و سبک نگارش

طلاق نامه ها همانند دیگر اسناد دارای دو بخش اصلی "متن" و "سجل" می باشند. علیرغم اینکه در دوره قاجاریه تقسیم بندی نوشتار به شیوه امروزی متداول نبود و طلاق نامه ها را به صورت ممتد و بدون هیچ گونه تقسیم بندی ظاهری می نوشتند. با این وجود اجزای متن به طور معمول ساختار و نظم شبیه به هم دارند و دارای بخش های ۱- شروع متن. ۲- مشخصات کامل زوج. ۳- نام مطلقه. ۴- اظهار صیغه طلاق. ۵- شرایط ضمن عقد طلاق. ۶- تاریخ تحریر می باشند. (همان: ص ۶۹).

برخی از طلاق نامه ها شامل تمام موارد مذکور بوده و در هر بخش دارای تفصیل می باشند. بعضی دیگر به صورت خلاصه و ساده نوشته شده اند و فاقد تفصیل هستند و تعداد سطور متن آن بیش از پنج خط نیست و تعداد سجل و مهر آن نیز بسیار کم است.

بسمله: طلاق نامه ها در برخی از موارد با ذکر نام خداوند شروع می شوند. از بین نام های خداوند "هو" بیشتر مورد استفاده قرار گرفته است. (به طور نمونه ساکماق، اسناد شماره ۱۱۳۱۷۹، ۱۲۶۵۶۶، ۱۲۶۶۴۰). بسمله در برخی از اسناد شرعی جزو ساختار متن در نظر گرفته شده است.^۲

شروع متن: طلاق نامه ها عمدتاً با عبارات محدود، مختلف و ساده ای شروع می شوند. از بین این عبارات می توان به طور نمونه به "حاضر شد"، "مطلقه نمود"، "حسب التوکیل"، "واقع شد"، "غرض از تحریر آنکه" اشاره کرد.

معرفی زوجین (طلاق دهنده و طلاق داده شده): عمدتاً در طلاق نامه ها برای مرد از عنوان زوج و برای زن از عنوان زوجه استفاده شده است. هم چنین در قسمت معرفی زوجین بجز شش مورد، ابتدا نام زوج و سپس نام زوجه ذکر شده

^۱ خیر (گواهی) مکتوب مهور یا ممضی را سجل (تصدیق) گویند. رضایی، امید ص ۱۳.

^۲ برای اطلاع بیشتر در مورد اسناد شرعی رجوع کنید به: رضایی، امید. درآمدی بر اسناد شرعی دوره قاجار. ژاپن: موسسه مطالعات زبان ها و فرهنگ های آسیا و آفریقا، دانشگاه مطالعات خارجی توکیو. ۱۳۸۷.

است. در یازده مورد نیز نام زوجه ذکر نشده و فقط اشاره به به نام پدر شده است. با توجه به اینکه در دوران قاجاریه استفاده از فامیل مرسوم نبود، زوجین را به نام پدر معرفی می کردند و بعد از نام برای پسر از الفاظ ولد، خلف و ابن و برای دختر از الفاظ صبیبه و بنت استفاده می شد. هم چنین استفاده از توصیفات متعدد برای زوجین و پدران آن ها در این دوره رواج داشت. این عناوین حداقل یکی دو مورد بود که گاه تا پنج شش مورد هم ادامه می یافت. از عناوین استفاده شده برای مردان می توان به طور نمونه به عناوینی چون عالی شأن، عزت نشان، عالی جناب، عزت آثار و عالی جاه اشاره کرد. هم چنین سلاله السادات توصیف کننده مقام سیادت بود. برای زوجه هم عمدتاً از عفت پناه و عصمت پناه استفاده شده است که نشان دهنده پاکدامنی زن می باشد. از موارد دیگری که در معرفی زوجین قابل توجه است ذکر شغل در ادامه نام زوج و یا پدران آن ها بود.

اظهار صیغه طلاق و شرح آن: از دیگر بخش های طلاق نامه ها می باشد که از ارکان طلاق نامه ها و دیگر اسناد شرعی می باشد. اظهار صیغه طلاق اغلب با واژگانی از قبیل "مطلقه نمودم"، "مطلقه شد"، "مطلقه گردید" بیان شده اند. همچنین گاه با عبارات بیشتری چون "صیغه طلاق جاری شد"، "جريت"، "اوقعت"، "وقع"، "اسمعت" به انجام طلاق اشاره شده است. بر اساس قانون شرع چون طلاق در ایام خاصی صحیح نبوده است لذا در طلاق نامه ها اشاره به عباراتی چون بودن زن در "طهر غیر مواقعه شده" است. درباره شخص مطلقه علاوه بر موارد مذکور توصیفات خاصی مبنی بر دائمه، معقوده و مدخوله یا غیر مدخوله بودن استفاده شده است. هم چنین با استفاده از عباراتی چون "وجدان شرایط و فقدان موانع"، "تحقق شرایط طلاق"، "فی زمان یصح فیه الطلاق"، "فی زمان صحت الطلاق"، "طلاق صحیح" و "در حضور عدول المومنین"، "در حضور من لزم حضوره" تاکید می شد که طلاق به صورت صحیح و در حضور شهود (عدلین) انجام شده است. در یک مورد نیز طلاق نامه مربوط به یک زن حامله می باشد.

نوع طلاق و نوبت آن: در برخی از طلاق نامه ها هم نوع طلاق و هم نوبت آن ذکر شده ولی در بعضی دیگر فقط اشاره به نوبت آن شده است. در چند مورد نیز ذکر از نوع و نوبت نشده است ولی از مفاد شرایط ضمن عقد و بخشش مهریه و یا امکان رجوع در برخی از طلاق نامه ها می توان نوع طلاق را فهمید. (به طور نمونه ساکماق، اسناد شماره ۳۱۵۷۶، ۱۱۹۹۵۹/۲). در طلاق نامه هایی که در آن نوع طلاق ذکر شده است طلاق به صورت بائن، خلعی و رجعی^۳ بوده است. با توجه به اسناد بررسی شده مشخص شد که طلاق های انجام شده به ترتیب فراوانی شامل خلعی، بائن و رجعی بوده است.

قراردادهای ضمن عقد طلاق: بعضی از این طلاق نامه ها دارای قراردادهای ضمن عقد می باشند که برخی دارای یک شرط و برخی دارای دو یا سه شرط هستند. متداول ترین شروط ضمن عقد، بخشش مهریه، شرایط رجوع برای مرد، حق سرپرستی فرزندان و امکان ازدواج مجدد برای زن بعد از انقضای مدت زمان معین می باشد.

تاریخ: طلاق نامه ها عمدتاً با ذکر تاریخ به پایان می رسند که این تاریخ در دوره قاجاریه و اوایل دوره پهلوی اول به قمری و بعد از آن به شمسی می باشد. در شش مورد نیز تاریخ در ابتدای متن آغازین ذکر شده است. (به طور نمونه، ساکماق، اسناد شماره ۱۱۰۲۶۸، ۱۱۰۲۸۷).

^۳ طبق قانون مدنی طلاق بر دو قسم است: بائن و رجعی. در طلاق بائن به رای شوهر حق رجوع نیست. ولی در طلاق رجعی به رای شوهر در مدت عده حق رجوع است. بنابراین طلاق بائن طلاق است که در آن به رای شوهر حق رجوع نیست و با وقوع طلاق رابطه نکاح به طور کامل قطع می شود بر خلاف طلاق رجعی که در آن شوهر می تواند در ایام عده رجوع نموده و زندگی زناشویی را بدون نکاح مجدد از سر گیرد. طلاق بائن خود شامل موارد زیر است: ۱- طلاق که قبل از نزدیکی واقع شود. ۲- طلاق یائسه و صغیره. ۳- طلاق خلع و مبارات، مادام که زن رجوع به عوض نکرده باشد. ۴- سومین طلاق که بعد از سه وصلت متوالی به عمل آید، اعم از اینکه وصلت در نتیجه رجوع باشد یا در نتیجه نکاح جدید.

سجلات: تعداد سجلات در طلاق نامه‌ها متفاوت است. چند مورد از طلاق نامه‌ها فاقد سجلات می‌باشند. (به طور نمونه ساکماق، اسناد شماره ۱۳۴۲۶/۹، ۱۱۰۲۸۷). بیشترین سجل هم به تعداد ۱۵ مورد مربوط به طلاق نامه ای است که در آن مصالحه نیز انجام شده است. (ساکماق، سند شماره ۵۳۴۸۰).

۴- ساختار ظاهری

بیشتر طلاق نامه‌ها به صورت تک برگی و مستطیل شکل هستند و فقط دو مورد به صورت دفترچه ای است^۱ که علاوه بر دارا بودن جلد، تعداد برگ‌های آن‌ها ۶ برگ می‌باشد.

ابعاد طلاق نامه‌ها متنوع می‌باشد. ابعاد کوچکترین طلاق نامه تک برگی ده در نه سانتیمتر است. (ساکماق، سند شماره ۱۲۱۷۳۱/۲). ابعاد بزرگترین طلاق نامه تک برگی هم سی و پنج و نیم در بیست و دو و نیم سانتیمتر می‌باشد. (ساکماق، سند شماره ۸۸۴۸۵). ابعاد بزرگترین طلاق نامه دفترچه ای بیست و یک در هفده سانتیمتر است. (ساکماق، سند شماره ۵۳۹۸۴). ابعاد کوچکترین طلاق نامه دفترچه ای نیز هفده در یازده سانتیمتر می‌باشد. (ساکماق، سند شماره ۱۰۹۴۵۳).

تعداد سطرهای متن طلاق نامه‌ها نیز با هم متفاوت می‌باشد. کم‌ترین سطر مربوط به طلاق نامه ای است که در ظاهر مصالحه نامه ای نوشته شده است که ۴ سطر دارد. (ساکماق، سند شماره ۱۱۹۹۵۹) و بیشترین سطر نیز با ۱۵ سطر متعلق به طلاق نامه یک روحانی به نام شیخ عبدالغفور می‌باشد. (ساکماق، سند شماره ۱۱۰۳۰۰).

طلاق نامه‌ها فاقد آرایه‌های هنری و نقوش تزئینی می‌باشند و عمدتاً به صورت خلاصه و ساده نوشته شده‌اند و به جز در چند مورد محدود، فاقد توصیفات پرطمطراق ادبی و القاب و عناوین می‌باشند. هم‌چنین بر خلاف عقدنامه‌ها که در آن نشانی از شور و هیجان را می‌توان دید، بیانگر حزن و اندوه و کم‌حوصلگی حاکم بر انجام این مراسم است. طلاق نامه‌ها به زبان فارسی می‌باشند ولی از زبان عربی هم در بیان وقوع صیغه طلاق و بیان اشهد یعنی حضور دو شاهد که انشاء صیغه طلاق را بشنوند، استفاده شده است. این شاهدان لزوماً مرد هستند.

بخش مکتوب طلاق نامه‌ها تقریباً در وسط قرار دارد و متن آن به طور خلاصه و از بالا به پایین نوشته شده و در پایین صفحه متن تمام می‌شود. از حاشیه‌ها و فضای اطراف بخش مکتوب در این اسناد که در بالا و سمت راست، نسبت به سمت چپ و پایین‌تر می‌باشد، جهت شهود استفاده شده است و افراد مختلف انجام طلاق انجام شده را تصدیق نموده‌اند. این سجلات به طور معمول شامل بسمله، یک نوشته، اسم، نوشته ای همراه اسم و مهر، یک مهر و گاه امضا و تاریخ است. در حاشیه علاوه بر سجل شهود، سجل افراد دیگری نیز همچون مجری شرع، طلاق دهنده و وکلای زوجین نیز مبنی بر اجرا و تأیید این طلاق نامه‌ها وجود دارد. برخی از طلاق نامه‌ها فاقد سجلات شهود است که احتمالاً می‌تواند بیانگر این مطلب باشد که عده ای نمی‌خواستند نامشان به عنوان شاهد طلاق ثبت شود که در این طلاق نامه‌ها فقط اشاره به حضور عده ای جهت انجام صحیح طلاق شده است.

با توجه به اینکه استفاده از مهر در اعتبار بخشی اسناد امری رایج و وسیله تصدیق آن بوده است، در طلاق نامه‌ها نیز از مهر استفاده شده است. مهرها دو جزء اصلی شامل عبارت و سال ساخت (نقر آن) دارند. شکل مهرهای موجود به شکل بیضی و چهارگوش بوده و دارای عبارات متنوعی می‌باشند و اغلب آن‌ها شامل نام صاحب مهر است و استفاده از عباراتی چون عبده و الراجی قبل از نام صاحب مهر بسیار متداول بوده است. هم‌چنین استفاده از نام‌های خداوند، نام‌های پیامبر و ائمه و احادیث به جای نام صاحب مهر از جمله مواردی است که در مهرها بسیار دیده می‌شود. بسیاری از مهرها شامل تاریخ هم می‌باشند. از نکات قابل توجه درباره مهرها این است که گاه برخی از مهرها به همراه سجل همراه آن در طلاق نامه‌های مربوط به یک حوزه جغرافیایی و منطقه تکرار شده است.

ذکر نام محل در برخی از طلاق نامه‌ها از دیگر ویژگی این اسناد می‌باشد. در برخی از طلاق نامه‌ها به شهر و در برخی دیگر فقط به قریه و روستای محل سکونت اشاره شده است. محل وقوع طلاق‌ها هم عموماً یا در محضر (دارالمحکمه شرع) و یا در مسجد به عنوان محل رسیدگی به مراعات بوده است. محضر هم گستره‌ای متنوع از مسجد، خانه مجتهد و خانه یکی از متعاملین بوده است. (رضایی، ۱۳۸۷: ص ۲۵).

عموماً طلاق با حضور خود شخص طلاق دهنده و طلاق گیرنده انجام می‌شود ولی با توجه به امکان اختیار وکیل در فقه اسلام جهت انجام طلاق، در برخی از طلاق نامه‌ها وکلایی به نیابت از طرف یا طرفین امور مربوط به طلاق را انجام می‌داده و زوج و زوجه، خود حضور نداشته‌اند که احتمالاً علت این امر را می‌توان غیبت و عدم امکان حضور طالق یا طلاق گیرنده در محل اجرای صیغه طلاق و یا عدم تمایل طرفین در رویارویی با یکدیگر دانست. (به طور نمونه ساکماق، اسناد شماره ۲۴۹۸، ۲۹۸۴۶).

از دیگر ویژگی‌های طلاق نامه‌های دوره قاجار، ثبت دو مورد شماره ثبت طلاق در دفتر شرعیات است که هر دو مورد در ظهر طلاق نامه نوشته شده است. در طلاق نامه‌های دوره پهلوی هم که به سبک جدید و زیر نظر وزارت عدلیه نوشته شده‌اند شماره ثبت در دفتر ثبت اسناد و املاک ثبت شده است.

طلاق نامه‌های موجود در مرکز اسناد آستان قدس رضوی

مرکز اسناد آستان قدس رضوی به عنوان یکی از بزرگترین مراکز اسنادی با در اختیار داشتن بیش از ده میلیون برگ سند در زمینه‌های مختلف، نقش مهمی در گردآوری و سازماندهی مجموعه‌های اسنادی داشته است. طلاق نامه‌ها تنها بخش کوچکی از این اسناد می‌باشند که در این مرکز نگهداری می‌شوند.

در مرکز اسناد آستان قدس رضوی تعداد ۶۴ طلاق نامه موجود است که دوره تاریخی آن‌ها از قاجاریه تا دوره پهلوی دوم می‌باشد. از این تعداد ۴۹ مورد مربوط به دوره قاجاریه و ۱۵ مورد مربوط به دوران پهلوی می‌باشد (۱۱ مورد پهلوی اول و ۴ مورد پهلوی دوم) که از این ۱۵ مورد ۱۱ مورد به سبک طلاق نامه‌های دوره قاجار و ۴ مورد زیر نظر وزارت عدلیه و اداره کل ثبت اسناد و املاک تهیه شده است که اولین مورد این طلاق نامه‌ها متعلق به سال ۱۳۱۵ شمسی می‌باشد. این طلاق نامه‌ها در برگه‌های آرم دار و به صورت چاپی بوده که اطلاعات در قسمت‌های مشخص شده وارد شده است.

قدیم‌ترین طلاق نامه موجود در مرکز اسناد آستان قدس رضوی مربوط به سال ۱۲۱۹ قمری می‌باشد که در آن فردی به نام آقا محمدعلی ملقب به آقا بابا، همسر خود - خیرالنساء خانم - را در ماه ذیحجه در شهر مشهد، طلاق داده است و شاهدانی نیز در حاشیه طلاق نامه آن را تایید کرده‌اند. جدیدترین طلاق نامه نیز مربوط به سال ۱۳۵۶ شمسی می‌باشد.

طلاق نامه‌های مرکز اسناد عموماً مربوط به مناطق خراسان و یزد می‌باشند ولی از شهرهای دیگری چون ملایر و اصفهان و شیراز نیز طلاق نامه وجود دارد. این طلاق نامه‌ها - به جز سه مورد - مربوط به افرادی می‌باشد که شناخته شده نیستند و اطلاعی از آن‌ها وجود ندارد و فقط در یک ناحیه یا منطقه معروفیت دارند. اکثر این طلاق نامه‌ها با توجه به سبک نگارش متعلق به مردم عادی و طبقات میانی و پایین جامعه می‌باشند.

رضایی، امید (۱۳۸۷). درآمدی بر اسناد شرعی دوره قاجار. ژاپن: موسسه مطالعات زبان ها و فرهنگ های آسیا و آفریقا، دانشگاه مطالعات خارجی توکیو.

سازمان کتابخانه ها، موزه ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی (ساکماق)، اسناد شماره ۲۴۹۸، ۱۳۴۲۶/۹، ۲۹۸۴۶، ۳۱۵۷۶، ۳۱۷۴۹، ۵۱۸۶۶، ۵۳۳۴۴، ۵۳۴۷۹، ۵۳۴۸۰، ۵۳۶۰۰، ۵۳۹۸۴، ۵۶۸۵۷، ۷۱۳۰۲/۲، ۷۲۵۸۲، ۸۱۷۳۷، ۸۸۴۸۵، ۱۰۹۴۵۳، ۱۱۰۲۶۸، ۱۱۰۲۸۷، ۱۱۰۲۹۳، ۱۱۰۳۰۰، ۱۱۳۱۶۹، ۱۱۳۱۷۹، ۱۱۹۹۵۹/۲، ۱۲۱۶۸۱/۲، ۱۲۱۶۸۱/۳، ۱۲۱۶۹۵/۴، ۱۲۱۶۹۵/۵، ۱۲۱۶۹۵/۶، ۱۲۱۶۹۵/۹، ۱۲۱۷۱۱/۱، ۱۲۱۷۱۱/۲، ۱۲۱۷۱۱/۵، ۱۲۱۷۳۱/۲، ۱۲۴۵۱۶، ۱۲۶۰۸۸، ۱۲۶۰۹۱، ۱۲۶۱۳۴، ۱۲۶۳۳۴، ۱۲۶۵۶۶، ۱۲۶۶۲۱، ۱۲۶۶۲۵، ۱۲۶۶۲۶، ۱۲۶۶۳۹، ۱۲۶۶۴۰، ۱۲۶۶۵۹، ۱۲۶۶۶۰، ۱۲۶۶۸۴، ۱۲۶۶۸۷، ۱۲۶۶۸۹، ۱۲۶۶۹۱، ۱۲۶۷۲۰، ۱۲۶۸۱۴، ۱۲۷۳۷۹، ۱۲۸۴۲۰، ۱۲۸۴۹۷، ۱۳۰۳۲۶، ۱۳۱۹۶۵، ۱۳۲۳۰۸، ۱۳۲۳۱۸، ۱۳۲۶۴۰، ۱۳۳۳۱۵، ۱۳۳۵۶۸.

طاهری، حبیب الله (۱۳۷۶). حقوق مدنی ۵ (ج ۳). قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم. کریم پور، مهدی (۱۳۷۶). ثبت رسمی ازدواج و طلاق (۵). کانون، سال ۴۱، دوره دوم، بهمن و اسفند ۱۳۷۶، شماره ۴.

سند شماره ۲۹۸۴۶/۱

۱ - [الموکل الوکیل

۲ - [رفعت پناه آقا محمدعلی ملقب به آقا بابا ولد مرحوم

۳ - [آقا جعفر جلو دار

۴ - [ما وکل فیه آنکه

۵ - [مسماه خیرالنساء خانم بنت مرحوم باباخان میناکار

زوجه مدخوله دایمی موکل مزبور را در عوض

۶ - [بذل مهر مسمی فی العقد در حضور عدول المومنین ارض

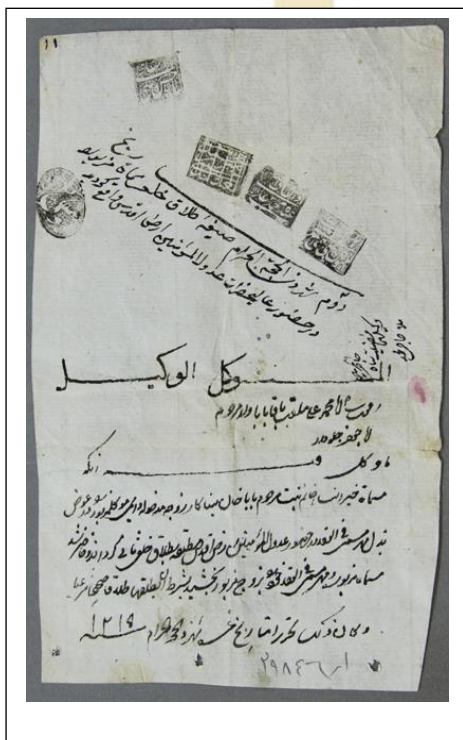
اقدس مطلقه به طلاق خلعی ثانی گرداند و حاضر شد

۷ - [مسماه مزبوره و مهر مسمی فی العقد خود را به زوج

مزبور بخشید به شرط ان يطلقها طلاقا صحیحا شرعیا

۸ - [و كان ذلك تحریرا بتاريخ غره شهر ذیحجه الحرام

سنه ۱۲۱۹.

***حاشیه بالا:

۱ - [به تاریخ دوم شهر ذیحجه الحرام صیغه طلاق خلعی مسماه مزبوره در حضور عالیحضرات عدول المومنین ارض

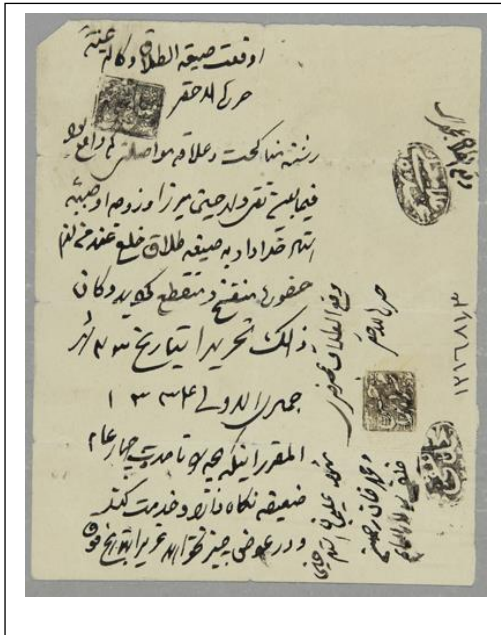
اقدس واقع گردید سجع مهر: هو العلی الاکبر

۲ - [سجع مهر: المتوکل علی الله الغنی هدایت الله [۳ - سجع مهر: افوض امری الی الله عبده محمدعلی

۱۱۱۴

۴ - [سجع مهر: العبد المذنب میرزا سیدمحمد الحسینی [۵ - سجع مهر: یا حسن بن علی

***حاشیه سمت راست: وکیلها فضیلت پناه حاجی الحرمین ملا حاجی محمد

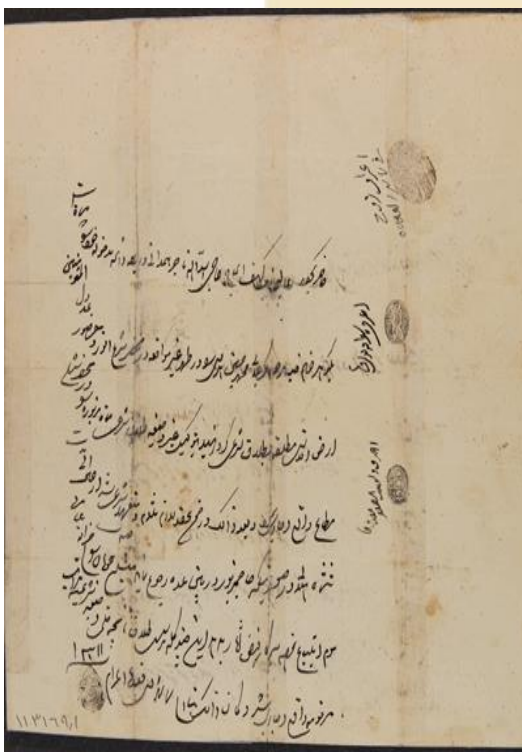
سند شماره ۱۲۱۶۸۱/۳

- [۱ -] رشته مناکحت و علاقه مواصلتی که واقع بود
- [۲ -] فیما بین تقی ولد حسین میرزا و زوجه او صبیبه
- [۳ -] استاد خداداد به صیغه طلاق خلع عند من لازم
- [۴ -] حضوره منفسخ و منقطع گردید و کان
- [۵ -] ذالک تحریرا به تاریخ ۲۳ شهر
- [۶ -] جمادی الاولی ۱۳۳۴
- [۷ -] المقر اینکه بچه را تا مدت چهار عام
- [۸ -] ضعیفه نگاه دارد و خدمت کند
- [۹ -] و در عوض چیز نخواهد تحریرا به تاریخ فوق

***حاشیه بالا:

- اوقعت صیغه الطلاق و کالتا عینه حرره الاحقر سجع مهر: اللهم صل علی محمد و آل محمد
***حاشیه سمت راست از بالا به پایین:
- [۱ -] وقع الطلاق بمحضری سجع مهر: عبده غلامعلی
  - [۲ -] وقع الطلاق بمحضری حرره الاحقر سجع مهر: پیرو دین محمدحسن
  - [۳ -] شهود علیجان استاد حسین و محمدخان رحمن خلف سیدابوالقاسم سجع مهر: محمدتقی

سند شماره ۱۱۳۱۶۹/۱

- [۱ -] حاضر گردید عالیجناب کهف الحاج حاجی اسدالله تاجر همدانی و زوجه دائمه مدخوله خود را که مسماه است
- [۲ -] به گوهرخانم صبیبه مرحوم کربلایی محمدحسین هروی را در طهر غیر موقعه در محضر شرع انور و حضور عدول المومنین
- [۳ -] ارض اقدس مطلقه بطلاق شرعی گردانید بتوکیل غیر و صیغه طلاق شرعی مسماه مزبوره را در محضر شرع
- [۴ -] مطاع واقع و جاری نمود و بعد ذالک در ضمن

- عقد لازم ملتزم و متعهد شرعی شد از حین الی مدت
- [۵ -] ششماه هلالی در صورتیکه حاج مزبور در بین عده رجوع نماید مبلغ پنج تومان رایج خزانه عامره
- [۶ -] موم اتباع نموده به سرکار فیض آثار بدهد این چند کلمه بر سبیل طلاق نامچه قلمی و صیغه شرعیه مراتب
- [۷ -] مرقومه واقع و جاری شد و کان ذالک بتاریخ ۷ شهر ذی القعدة الحرام سنه ۱۳۱۱

***سجع مهر زیر نوشته: صح اسد الله

***حاشیه راست از بالا به پایین:

- [۱ -] اعترف زوج فی ۷ شهر ذی القعدة سجع مهر: دارد امید شفاعت دارد ز نبی فتحعلی
- [۲ -] اعترف بما سطر فیه لدی حرره سجع مهر: حسین حسین
- [۳ -] اعترف و اجریت الصیغه... سجع مهر: یا جواد

سند شماره ۱۱۳۱۷۹/۱

- [۱ -] حاضر شد خیرالحاج حاجی اسدالله تاجر همدانی چرم فروش ولد مرحوم آقا میرزا عبدالله همدانی
- [۲ -] و بعد الحضور زوجه بلامانع خود عصمت پناه گوهرخانم بنت مرحوم
- [۳ -] کربلایی حسین هروی را در عوض بذل تمامی مهر و سایر حقوقات شرعیه در حضور
- [۴ -] عدول المومنین ارض اقدس مطلقه نمود به طلاق خلعی و اسقاط
- [۵ -] حقوقات مسماه مزبوره از حاجمزبور شد و صیغه شرعیه
- [۶ -] در حضور مومنین جاری شد به جهت طلاق نامچه خط قلمی گردید
- [۷ -] و کان ذلک تحریرا فی ۱۱ شهر جمادی الاخره سنه ۱۳۲۳

***سجع مهر زیر نوشته: یا اسدالله ۱۳۱۵

***حاشیه بالا سمت چپ:

دریوم یکشنبه ۱۱ شهر جمادی الاخره ۱۳۲۳ صیغه طلاق خلعی مسماه {ناخوانا} در حضور عدول جاری شد سجع
مهر: محمد کاظم

***حاشیه بالا سمت راست:

[۱ -] بسم الله تعالى قد اعترف الحاج اسدالله بما سطر فيه لدی و جریت صیغه الطلاق بمحضری فی حادی عشر
شهر جمادی الاخره ثلاث وعشرين و ثلثمئه بعد الالف ۱۳۲۳ سجع مهر: الواثق بالله العلی علی محمد

***حاشیه راست از بالا به پایین:

[۱ -] اعترف و سمعت صیغه الطلاق سجع مهر: عبده الراجی علی

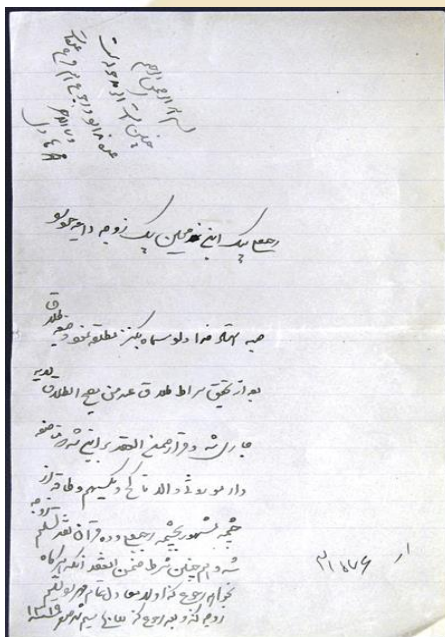
[۱ -] اعترف و سمعت بصیغه سجع مهر: یا عزیزالله

[۲ -] اعترف بما سطر فيه لدی و سمعت صیغه ها سجع مهر: محمدقاسم بن محمد مهدی

[۳ -] اعترف و سمعت صیغه الطلاق بمحضری سجع مهر: الراجی عبدالحسین

***نکته جالب توجه این که سند های شماره ۱۱۳۱۶۹ و ۱۱۳۱۷۹ مربوط به یک زوج میباشد و اینکه ابتدا متارکه به
صورت رجعی بوده و سپس بعد از یازده سال طلاق به صورت خلعی انجام شده است.

سند شماره ۳۱۵۷۶/۱

[۱ -] رجبعلی بیک ابن غلامحسین بیک زوجه داعیه خود را

[۲ -] صیبه استاد خداداد مسماه بکنز مطلقه نمود و صیغه طلاق

[۳ -] بعد از تحقیق شرایط طلاق عند من یصح الطلاق لدیه

[۴ -] جاری شد و قرار ضمن العقد بر این شد که مناصفه

[۵ -] دار موروثی والد ناکح و یک سهم و طاقه از

[۶ -] چشمه مشهور به چشمه رجبعلی و ده قران نقد تسلیم زوجه

[۷ -] شده و هم چنین شرط ضمن العقد آنکه هرگاه

[۸ -] بخواهد رجوع کند اولاً معادل تمام مهر را تسلیم

[۹ -] زوجه کند و بعد رجوع کند به تاریخ سیم شهر صفر سنه ۱۳۱۹

***حاشیه بالا:

بسم الله الرحمن الرحيم چنین است اگر مدخوله نیست عده ندارد و
رجوع هم فرع عده است حرره الاحقر
محمدهادی.

دوره ۷ شماره ۲۸ و ۲۹
پاییز و زمستان ۱۳۹۴

نشریه الکترونیکی سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی

